

Hlavní demografické trendy současnosti a některé problémy při jejich zjišťování

Robert Šanda

Odbor statistiky obyvatelstva, ČSÚ

Konference Město a jeho architektura

9. 10. 2025, Praha

POPULAČNÍ STATISTIKA

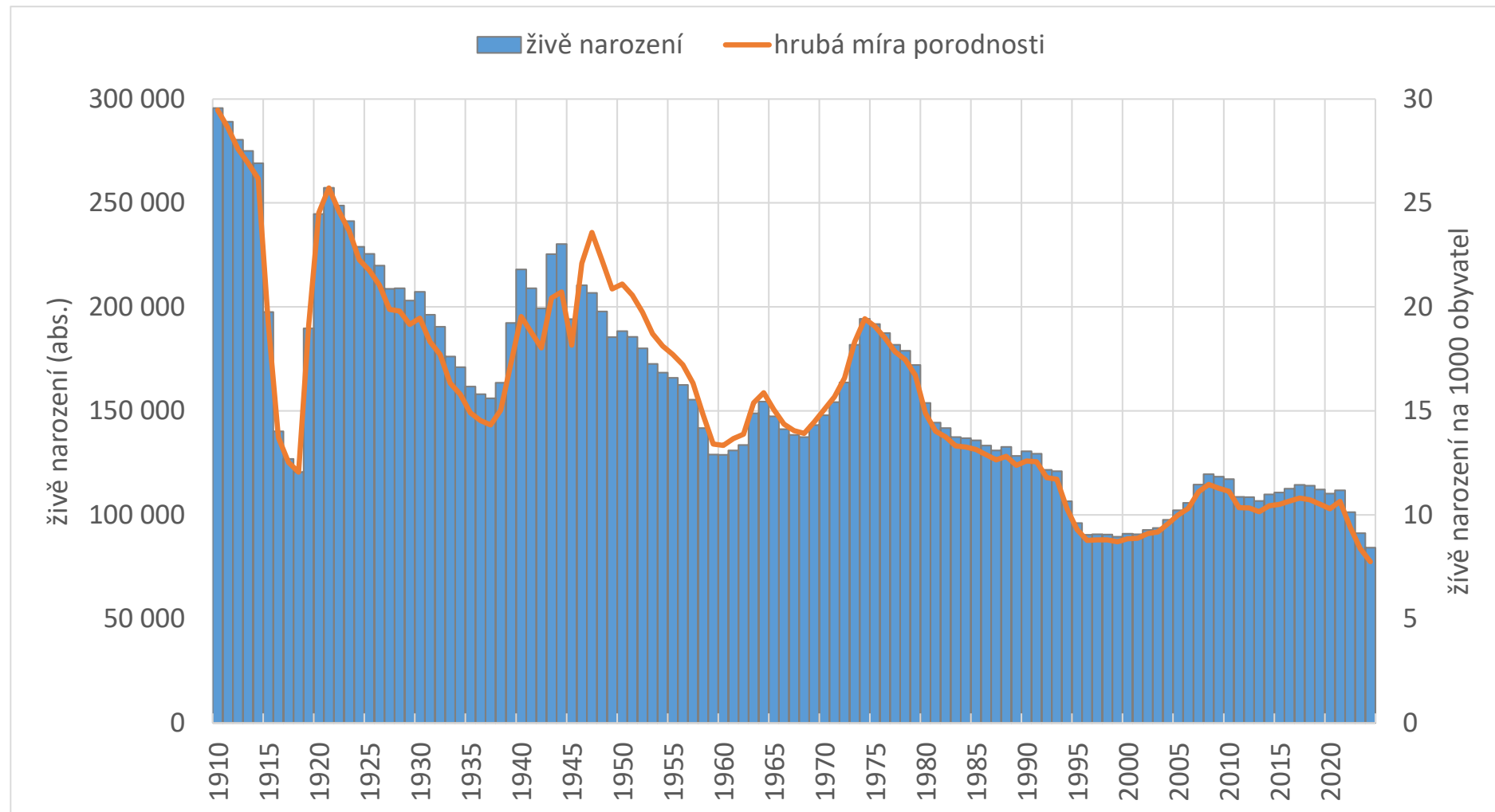
Co sleduje

- **Pohyb obyvatelstva, tj. demografické události, zejména**
 - Narození
 - Úmrtí
 - Stěhování
- **Stav obyvatelstva**
 - **Velikost a struktury obyvatelstva**
 - podle pohlaví, věku a (na celorepublikové úrovni) rodinného stavu
 - ročně
 - sociální, ekonomické, kulturní charakteristiky, rodiny, domácnosti, bydlení
 - (prozatím) desetiletá perioda – sčítání lidu
 - příprava na vyšší frekvenci a větší územní detail zpracovávání některých „sčítacích“ charakteristik (např. ekonomická aktivita) s využitím administrativních zdrojů dat

PORODNOST A PLODNOST

Dlouhodobý vývoj porodnosti

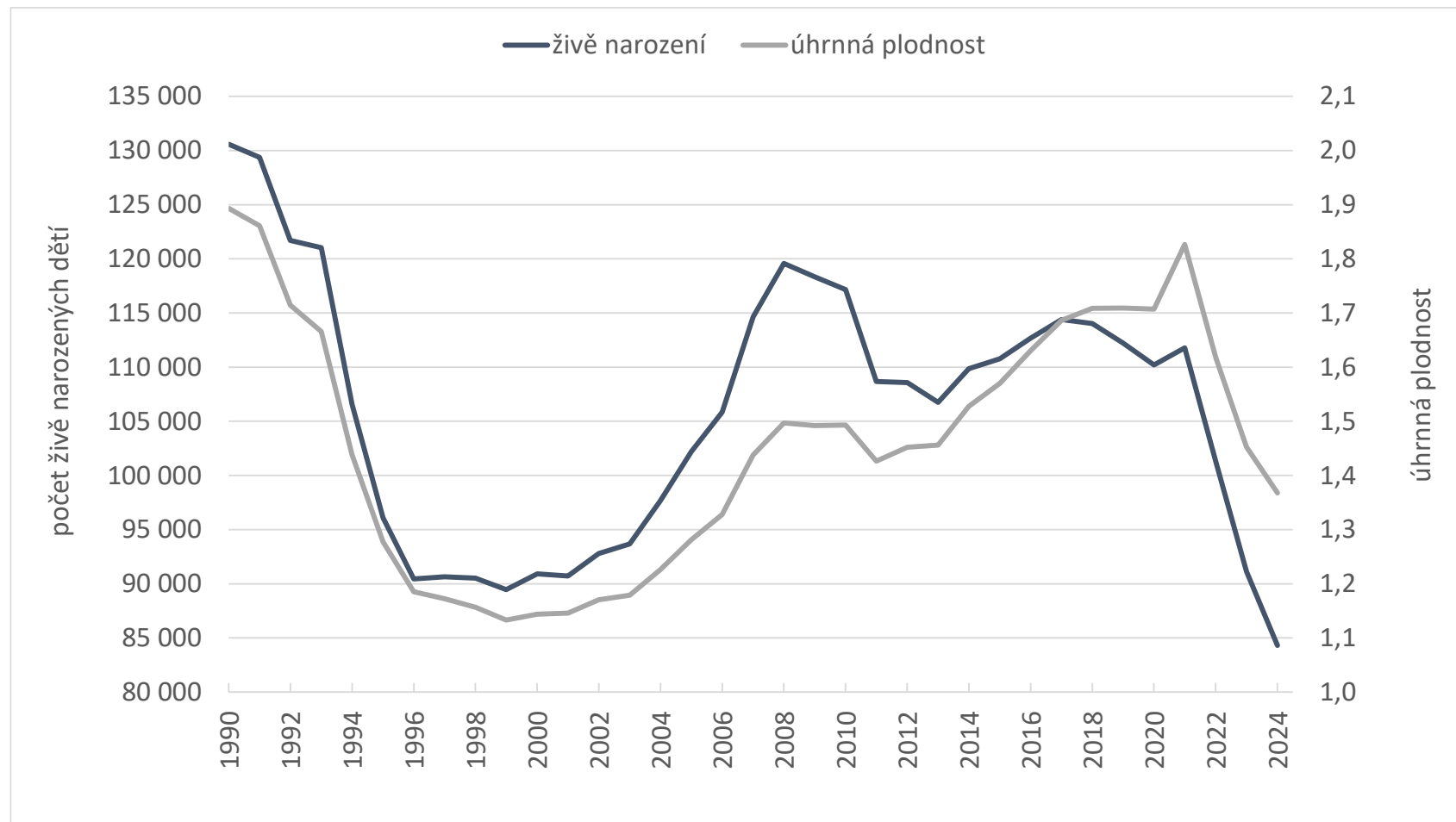
- Určující vliv na tvar věkové „pyramidy“
- Relativně dynamický vývoj, rozkolísání věkové struktury
- Dlouhodobé dopady (např. vliv první světové války patrný ve struktuře obyvatelstva ještě na počátku 21. století)
- **Vysoká úroveň porodnosti**
 - po 1. světové válce
 - 2. světová válka a zejména poválečné období
 - polovina 70. let
- **Nízká úroveň**
 - 1. světová válka
 - polovina 30. let
 - 2. polovina 50. let
 - 90. léta
 - současnost

PORODNOST A PLODNOST

Po roce 1989

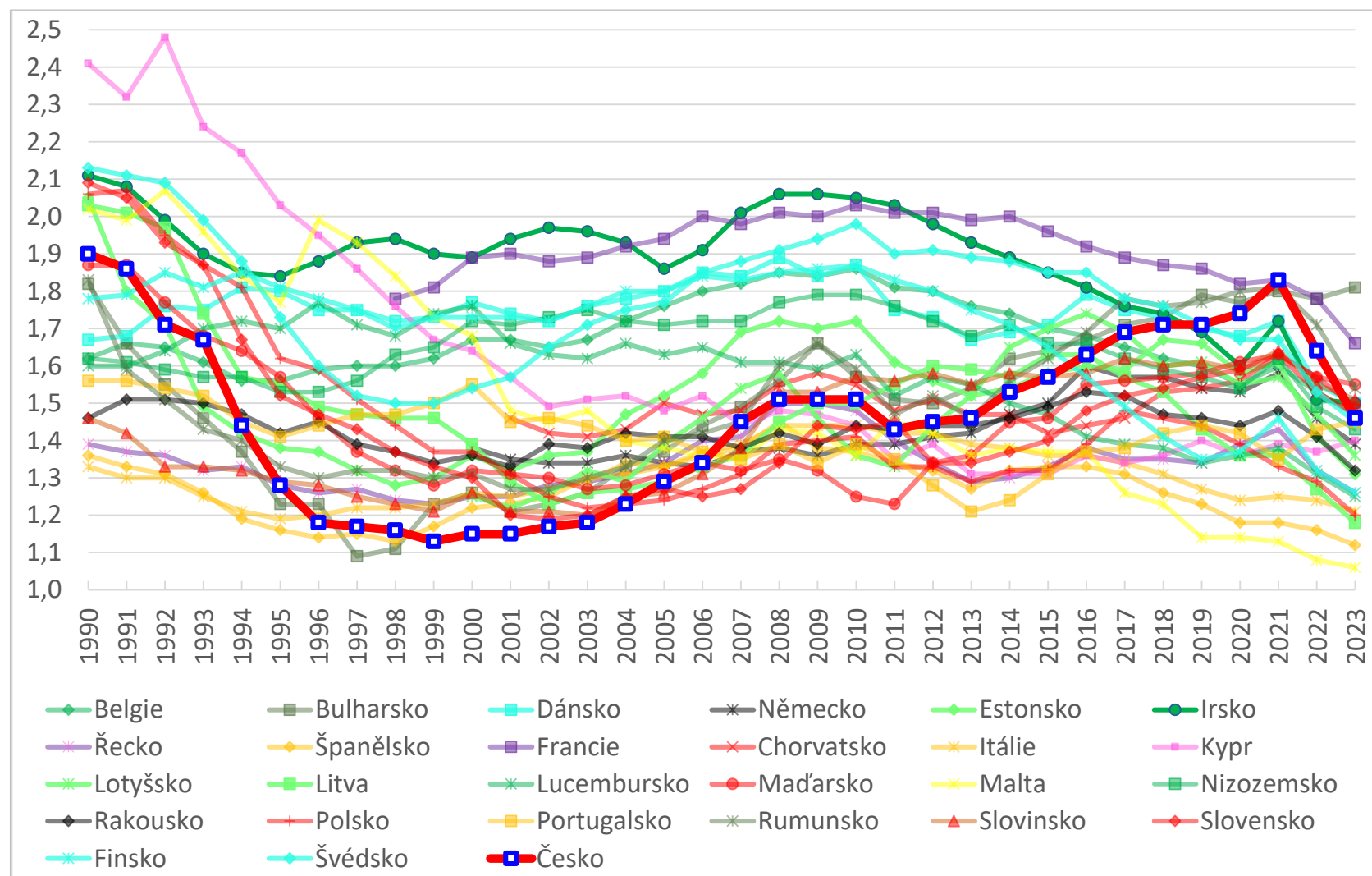
- Prudký pokles porodnosti a plodnosti v 1. polovině 90. let
- V roce 1999 historicky nejnižší úhrnná plodnost (1,13), počet narozených 89 tisíc
- Na přelomu století obrát
- Od roku 2022 obdobně intenzivní propad jako v 90. letech
- Rok 2024
 - úhrnná plodnost: 1,37 (relativně vysoká ve srovnání rokem 1999)
 - počet živě narozených: 84 311 (nejnižší v historii)
- Pokles úrovně plodnosti napříč kategoriemi (věk matky, pořadí dítěte...)
- Podle průběžných dat za rok 2025 pokračuje pokles zhruba stejným tempem jako v předchozích letech
- Zvyšování územní diference

PORODNOST A PLODNOST

Vývoj úhrnné plodnosti v Česku ve srovnání se zeměmi EU

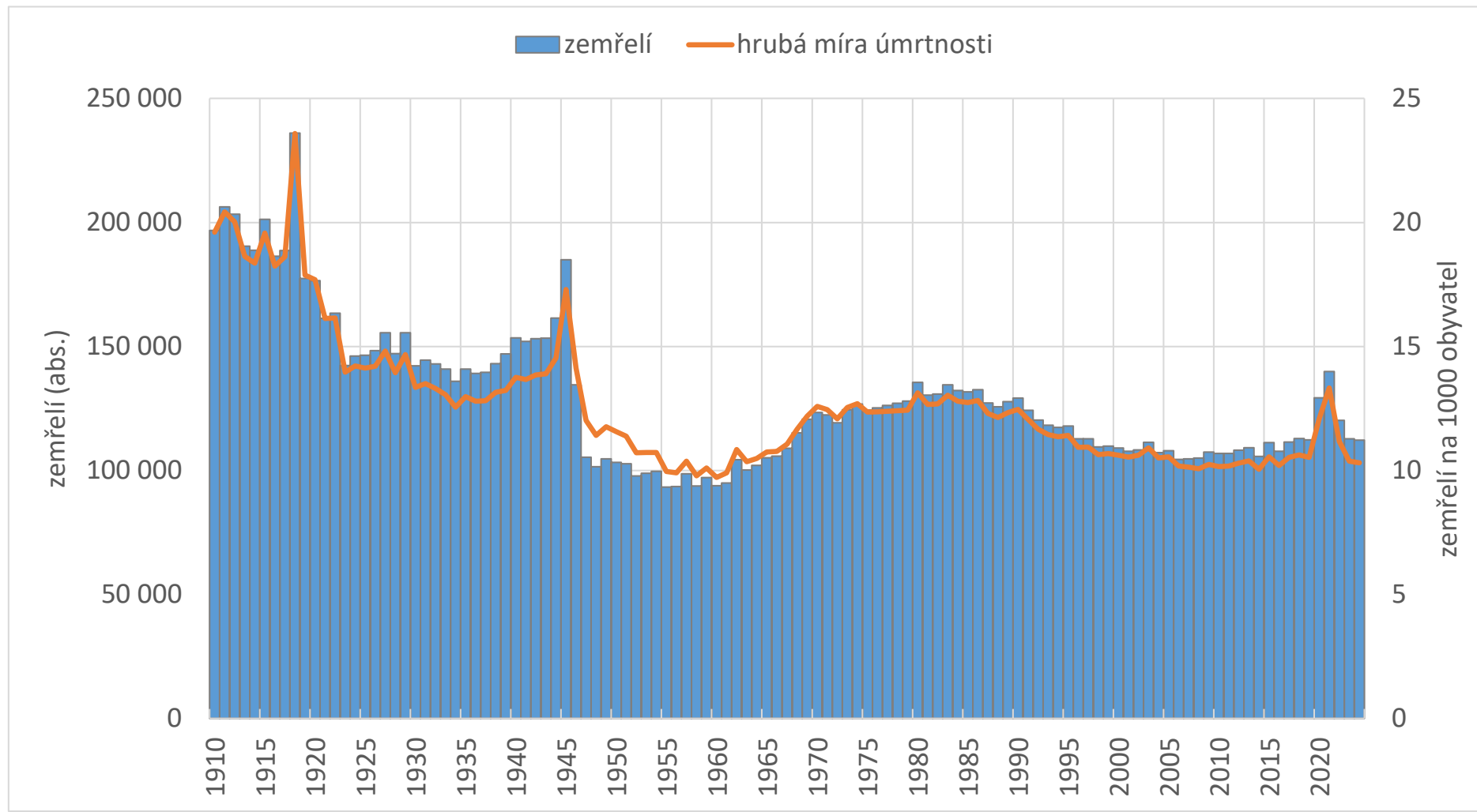
- Po roce 2000 v EU mírný růst až stagnace úrovně plodnosti, zhruba od 2015 postupný pokles
- U nás převládající relativně intenzivní nárůst z posledního na přední místa (do roku 2021)
- V posledních letech propad k průměrným hodnotám v EU
- Stále však mírně nadprůměrná úroveň

ÚMRTNOST

Dlouhodobý vývoj

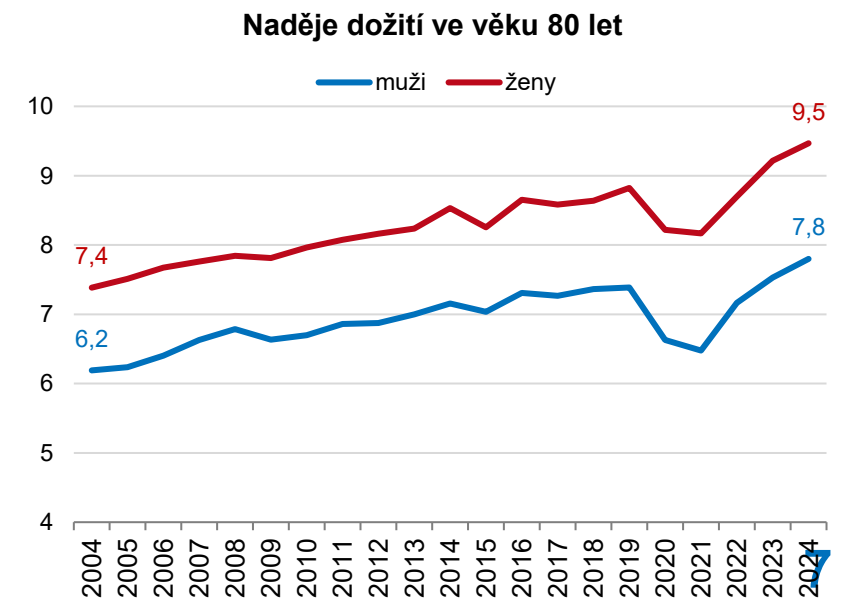
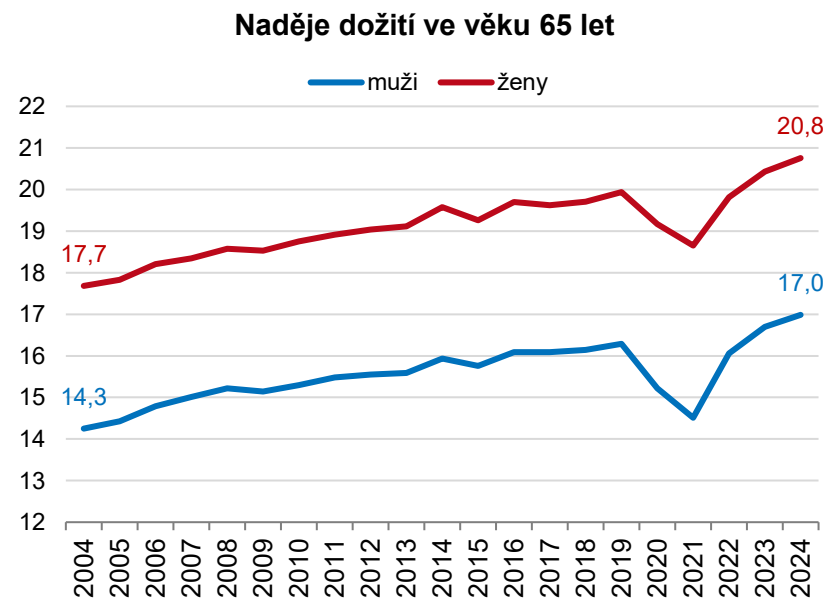
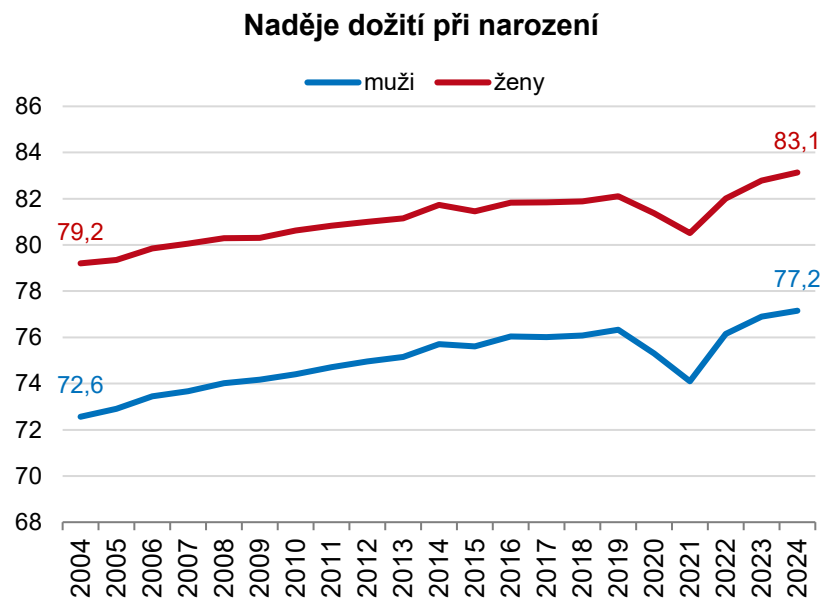
- V porovnání s porodností a plodností pozvolnější změny
- Předvídatelnější vývoj
- Excesy po světových válkách a při pandemii covidu

ÚMRTNOST

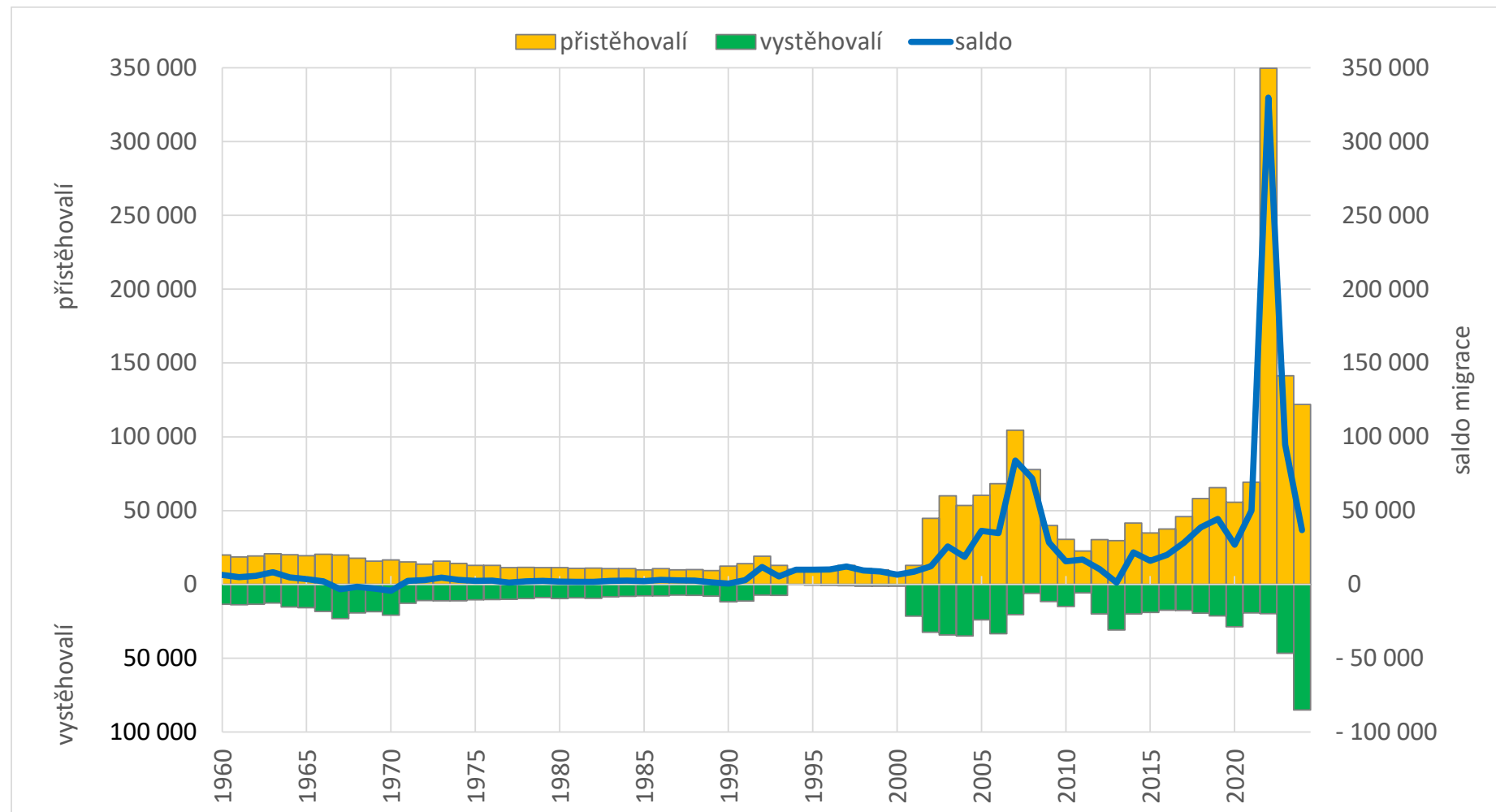
Aktuální vývoj naděje dožití

- Naděje dožití – souhrnný ukazatel úrovně úmrtnosti očištěný od vlivu věkové struktury (není to „výhled“ do budoucna)
- Dlouhodobě víceméně kontinuální růst naděje dožití při narození i v seniorském věku
- Pandemie covidu
 - dočasný pokles naděje dožití na hodnoty zhruba před 10 lety
 - v následujících letech „dorovnáno“
 - přerušení relativně dlouhodobého (od počátku 90. let) trendu snižování mužské nadúmrtnosti

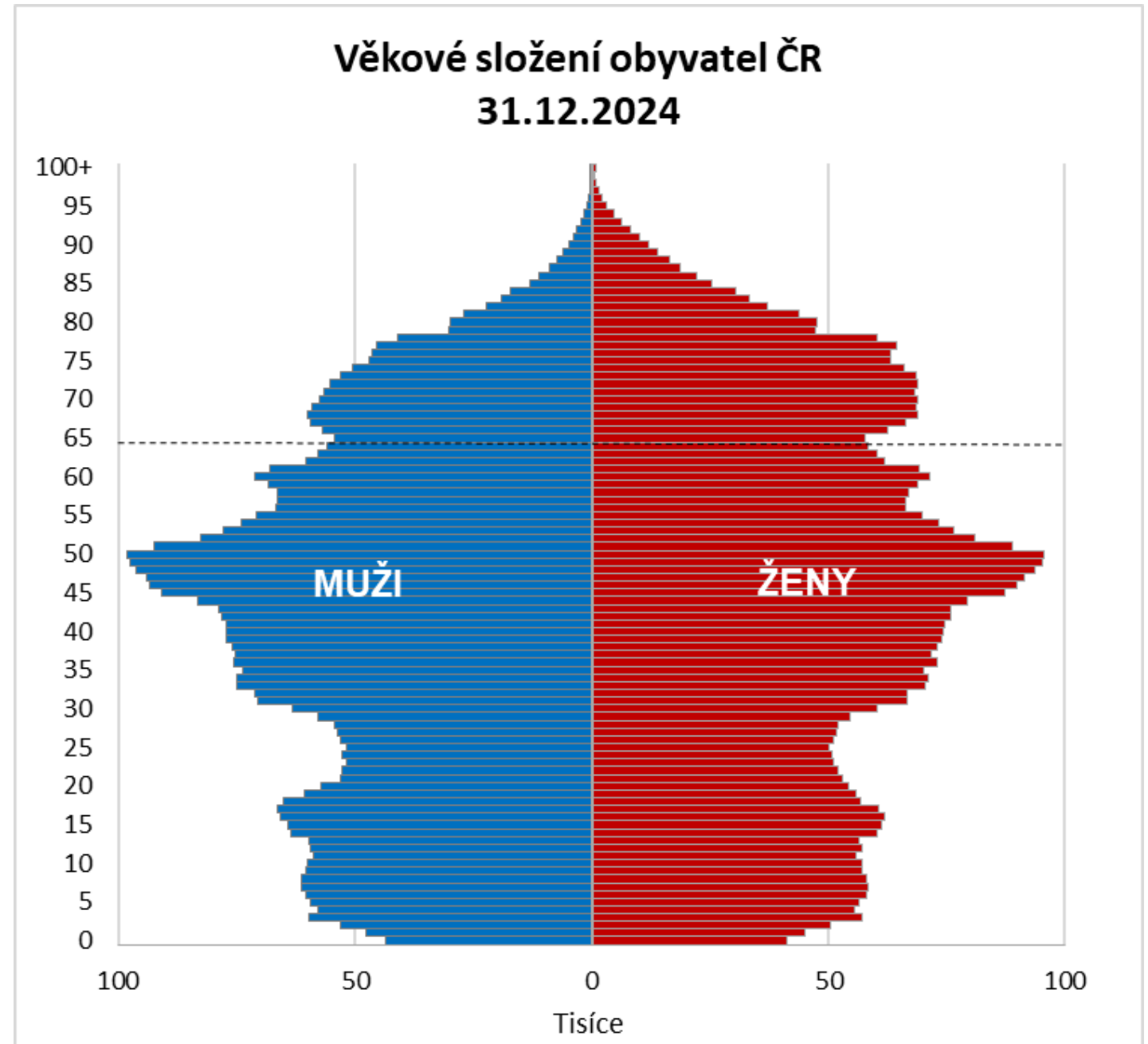
MEZINÁRODNÍ MIGRACE

- Po roce 2000 nárůst migračního obrátu (ale ovlivněno metodickou změnou)
- Válka na Ukrajině – bezprecedentní situace v historii sledování migrace
- Problematická kvalita dat, především podhodnocené počty vystěhovalých
 - Hlavní příčina náhlých poklesů oficiálních počtů obyvatel v letech sčítání (korekce neevidované emigrace)
- Budoucí vývoj obtížně předvídatelný

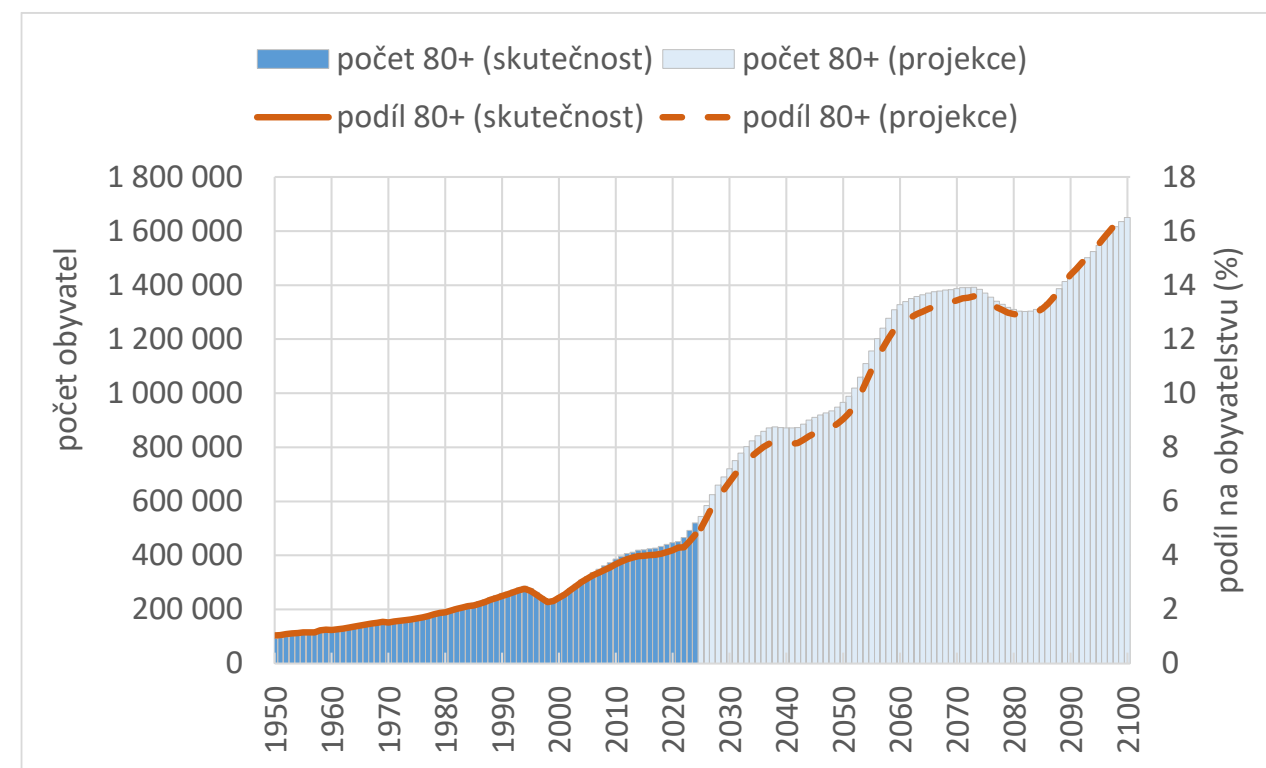
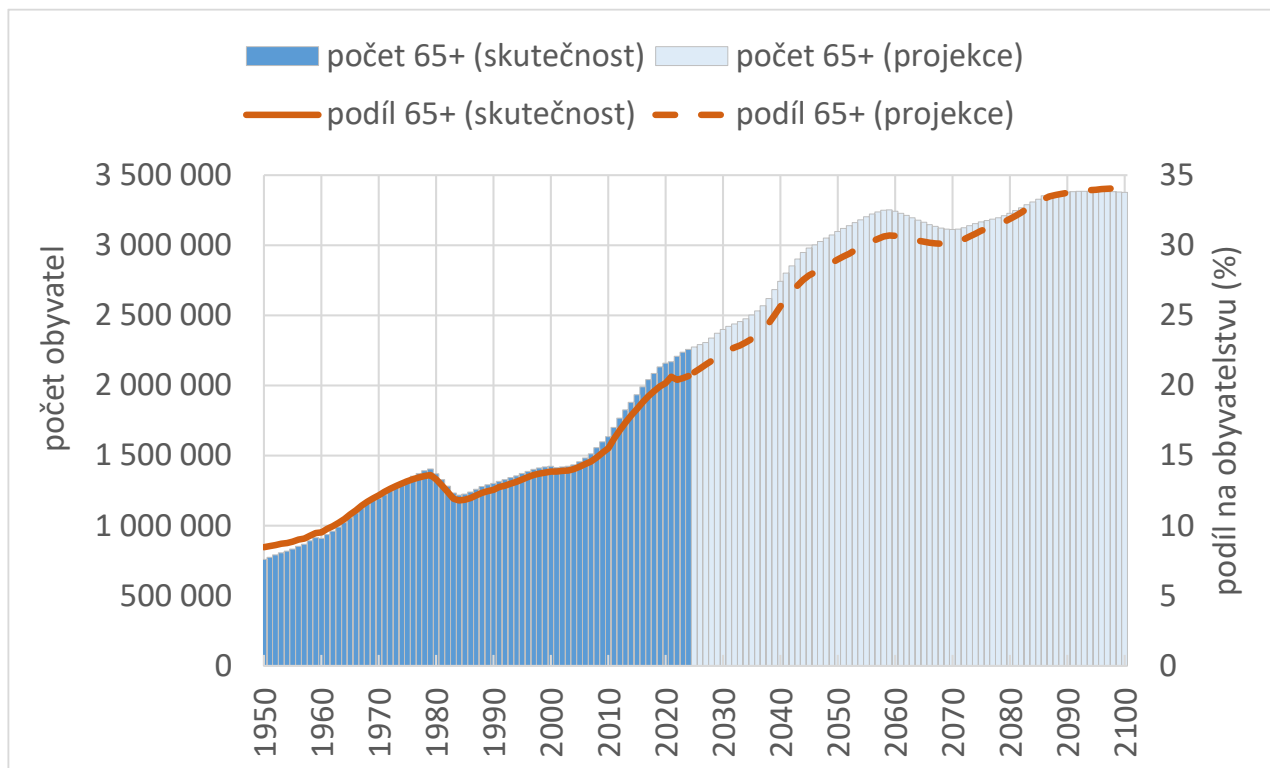
VĚKOVÁ STRUKTURA A STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

- Tvar věkové struktury určen historickým vývojem porodnosti
- Modifikován vývojem úmrtnosti a migrace
- => setrvačnost, budoucí stav obyvatelstva v rozhodující míře determinován demografickými událostmi v minulosti
- **Stav obyvatelstva k 31. 12. 2024**
 - počet obyvatel: 10 909 500
 - průměrný věk: 43,1 let
 - podíl obyvatel
 - 0–14 let: 15,5 %
 - 15–64 let: 63,8 %
 - 65 a více let: 20,7 %

VĚKOVÁ STRUKTURA A STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

- **Nepřetržitý nárůst počtu seniorů (65+) od poloviny 80. let**
- **2020–2021 zmírněn pandemií covidu, roce 2022 nárůst absolutního počtu posílen imigrací z Ukrajiny**
- **Očekávané zintenzivnění růstu od poloviny 30. let, lokální maximum v závěru 50. let (3,25 mil. obyvatel starších 65 let podle projekce ČSÚ, 2023)**
- **V současné době intenzivní růst počtu obyvatel starších 80 let**
- **Do roku 2050 předpoklad zdvojnásobení počtu a podílu obyvatel 80+ oproti roku 2025 (na zhruba 1 milion obyvatel), následně další zintenzivnění růstu (generace 70. let)**

VĚKOVÁ STRUKTURA A STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

Očekávaný vývoj podílu základních věkových skupin v populaci

- Střední varianta projekce ČSÚ z roku 2023
- Stav k 31.12. daného roku

- **Dětská složka**

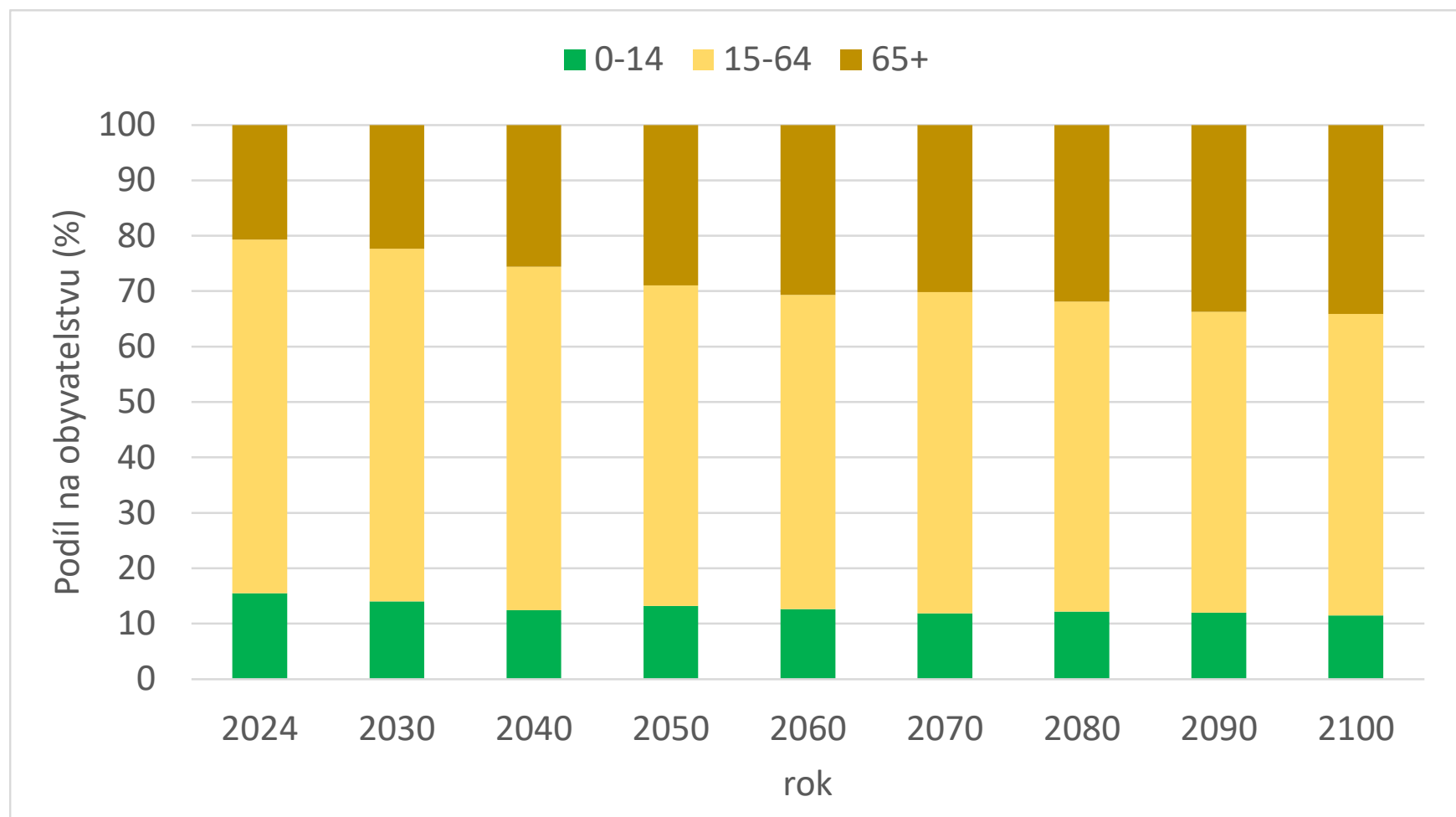
- pokles zastoupení v populaci v prvním desetiletí prognózovaného období, poté stagnace

- **Produktivní složka**

- většinu prognózovaného období pokles

- **Poproduktivní složka**

- Nárůst až do horizontu projekce

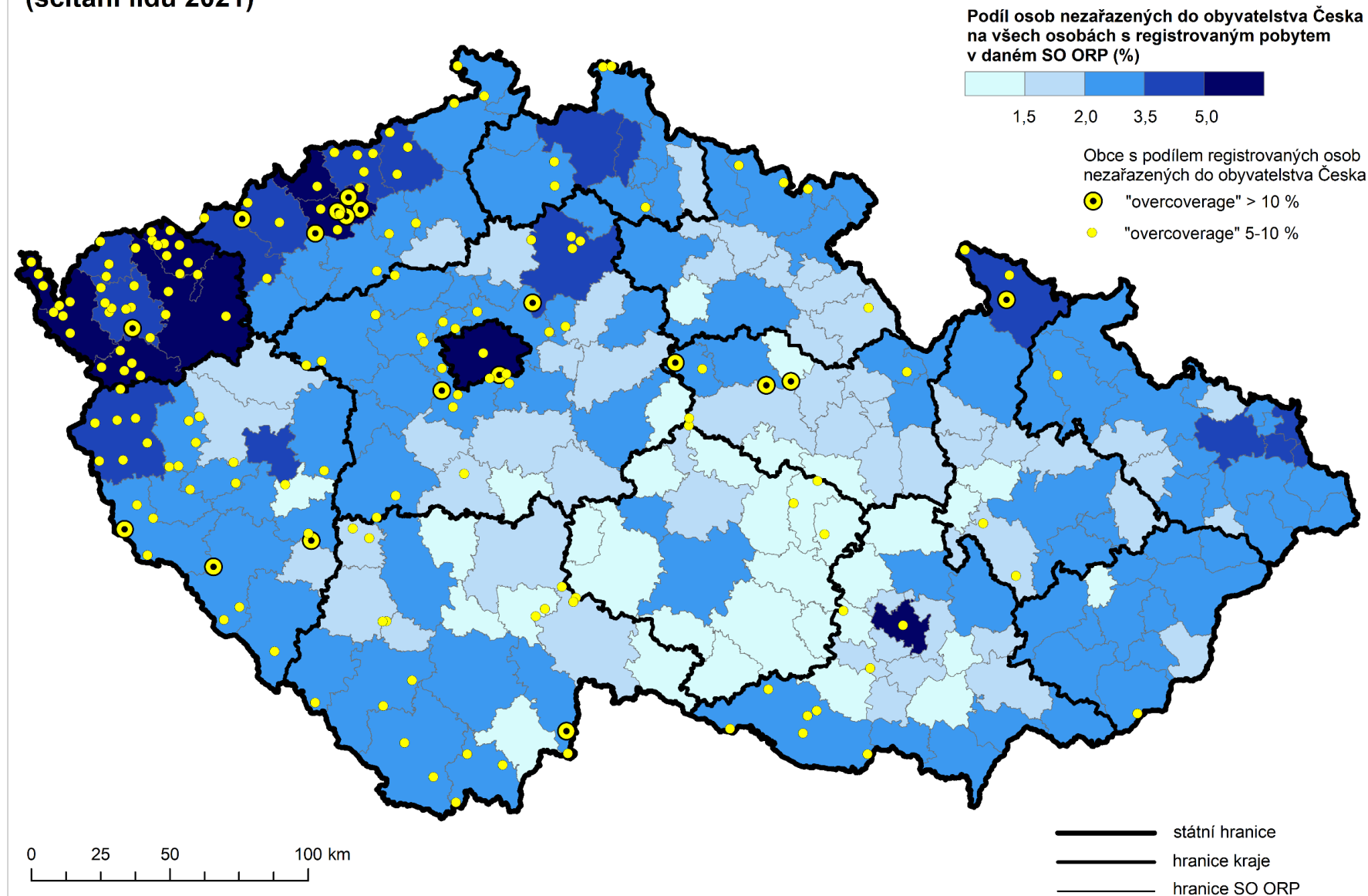

REGISTROVANÝ POBYT – PROBLÉM PRO POPULAČNÍ STATISTIKU

Národní úroveň – „overcoverage“ v registru obyvatel (ROB)

- **Populační vývoj v posledních letech velmi dynamický**
 - porodnost – historicky nejnižší
 - úmrtnost – nedávná pandemie
 - migrace – uprchlická vlna
- => **obtížná předvídatelnost budoucího vývoje**
- => **zvýšená potřeba kvalitních aktuálních dat**
X
- **Závislost populační statistiky na oficiálních datech o registrovaném pobytu v ROB (s výjimkou sčítání lidu)**
- **„podregistrovaná“ emigrace**
- => **zvyšující se počty registrovaných osob fakticky nežijících na našem území (podle SLDB 2021 kolem 400 tisíc – řádově vyšší počet než např. v Rakousku)**

"Overcoverage" - osoby registrované v ROB nezařazené do obyvatelstva Česka (sčítání lidu 2021)

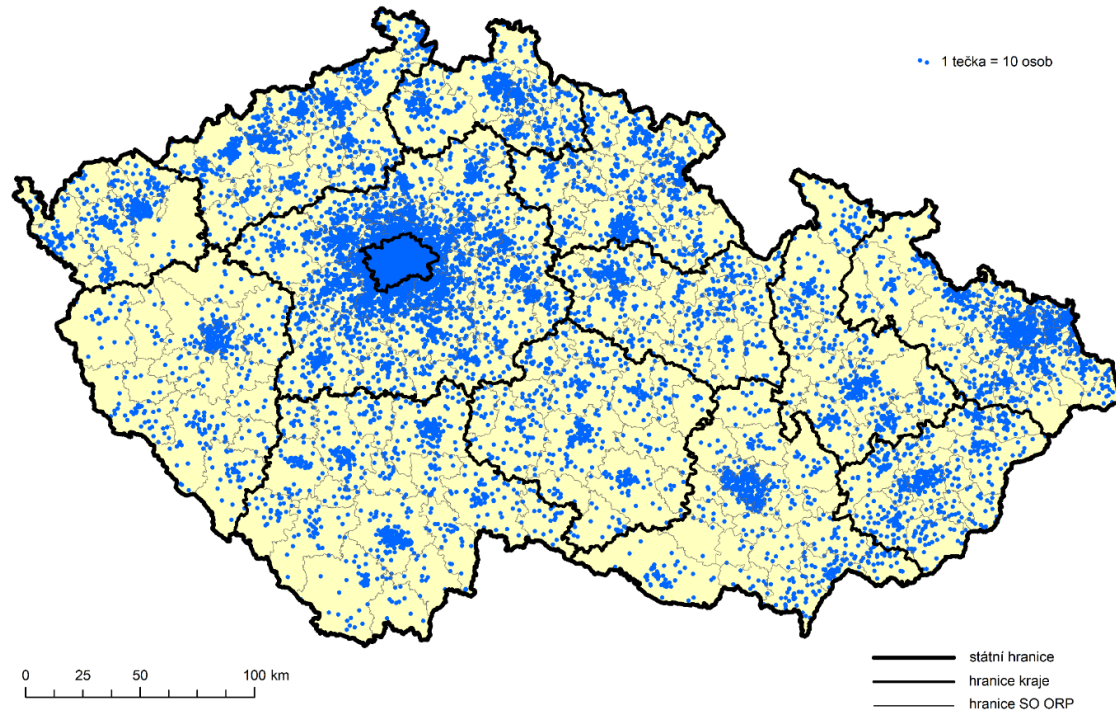
REGISTROVANÝ POBYT – PROBLÉM PRO POPULAČNÍ STATISTIKU

Lokální úroveň – obvyklý vs. registrovaný pobyt

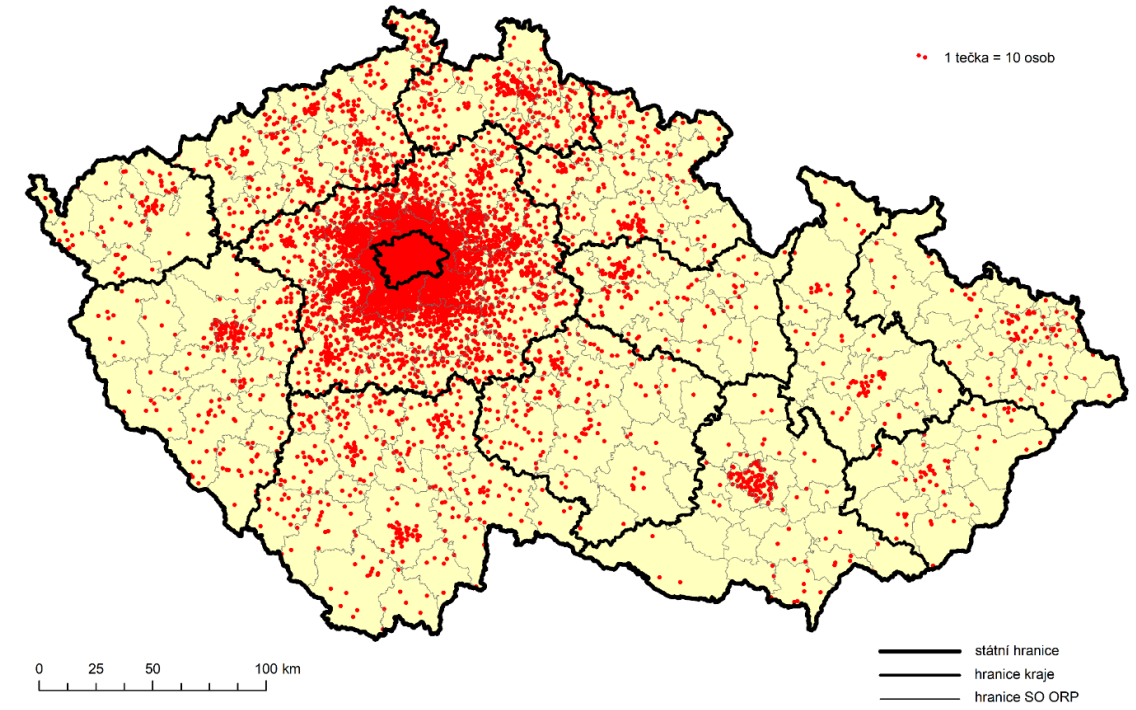
- Narůstající diskrepance mezi místem registrovaného („trvalého“) a obvyklého (faktického) pobytu
- Ve věku kolem 25 – 30 let téměř každý čtvrtý obyvatel žije v jiné obci než v jaké je přihlášen k pobytu
- Na rozdíl od celorepublikového „overcoverage“ (předchozí snímek) pro populační statistiku neřešitelné
- Veškerá statistika s výjimkou sčítání lidu založena na registrovaném pobytu
 - => zkreslení rozmístění obyvatelstva, struktur obyvatelstva obcí a regionů, porodnosti, úmrtnosti, migrace..., dopady na efektivitu RUD...

Zdaleka nejen pro kvalitu populační statistiky je nutné řešit problém relevance registrovaného pobytu!

Obyvatelstvo obvykle bydlící v Praze podle registrovaného pobytu
(sčítání lidu 2021)

Obyvatelstvo s registrovaným pobyt v Praze podle obce obvyklého pobytu
(sčítání lidu 2021)

Počítejte s námi

Robert Šanda

Odbor statistiky obyvatelstva

robert.sanda@csu.gov.cz

T +420 274 052 160